

TIJDSCRIFT

VAN HET

NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- en PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK:

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

1^e Jaargang

AMSTERDAM
G. THEOD. BOM EN ZOON

1893

Rijder- en leeuwengrooten van Koevorden en Selwerd.

Bij voortduring brengt de bodem, welken wij bewandelen, verrassingen aan den dag, die somwijlen den geschiedvorschcr een schakel leveren in den geschiedkundigen keten der feiten.

Zoo werden in 1892 in een terp of wierde nabij het dorp Holwierde ten N. van Appingedam op korten afstand der zee, in de nabijheid der plaats, waar in vroegere eeuwen het Benedictijner klooster Feldwerd of Oldenklooster bij den Dam heeft gestaan, opgravingen gedaan. Behalve urnen, een 15e eeuwisch heiligenbeeldje, een tweetal zeer antiekè tapkranen en een menigte schedèls en beenderen, sommigen liggende in uit zware baksteenèn gemetselde kisten, aanschouwde ook een aantal munten na eeuwenlange rust op nieuw het daglicht. Er was onder den muntvond koren en kaf, doch tevens stof voor één bewijs. Opnieuw werd

door de groote verscheidenheid dier munten uit allerlei deelen van ons land, uit Vlaanderen en Westfalen, aangetoond, welk een aantal soorten van munt in de 14e en 15e eeuw in een zelfde streek in omloop moeten zijn geweest.

De eigenaar der wierde, de heer STEENHUIS aldaar, had de welwillendheid onder meer de munten aan het Museum van oudheden voor de provincie en de stad Groningen ten geschenke aan te bieden.

Onder de gevonden munten trokken bovenal mijn aandacht een zestal zich in goeden staat bevindende 14^e eeuwse muntjes van Koevorden en een, naar ik meen, geheel onbekend muntje van Selwerd. Wij zullen die muntjes achtereenvolgens bespreken en vooral bij het laatste iets langer stilstaan, als zijnde het meest zeldzame en tevens aanleiding gevende tot historische opmerkingen.

N°. 1 van zilver, is een rijdergroot van REINOUD van Koevorden. *Van der Chijs, dl. V pl. XXI* geeft de afbeeldingen (n^{rs}. 9—13) van een aantal dier zeldzame, onderling verschillende, muntjes. Onder de afgebeelde muntjes is het thans in bespreking zijnde niet te vinden. Vertoont de eene zijde het korte gelijkbeenige kruis met het omschrift *SIGNVM CRVCIS* en daaronder het randschrift *MONETA KOVORDENSIS* en is dus deze gelijk aan de n^{rs}. 10 en 11 bij *van der Chijs*, de keerzijde geeft

belangrijke afwijkingen. Ook hier de ridder met schild en uitgetogen zwaard op zijn paard, dat geheel met het tournooikleed en pluimsieraad op den kop is getooid, rijdende naar de rechterzijde, doch de teekening is zuiverder en het paard van edeler vormen dan bij een der door VAN DER CHIJS afgebeelde het geval is. Het randschrift luidt REYNOLD DNS KOVORD. Door VAN DER CHIJS wordt deze munt toegeschreven aan REINOUW II van Koevorden, volgens hem levende omstreeks de 1^e helft der 14^e eeuw.

N°s. 2, 3, 4 en 5 eveneens van zilver, zijn volgens VAN DER CHIJS leeuwengrooten van REINOUW II van Koevorden, men vindt deze in het werk van den grooten muntkenner afgebeeld op pl. XXI en XXII onder de n^{rs}. 15 en 17.

N°. 6 is eveneens een leeuwengroot van denzelfden Koevorder burggraaf. Is de zijde van den klimmenden leeuw, ook wat randschrift betreft, gelijk aan de n^{rs}. 15, 16 en 17 bij *van der Chijs*, de keerzijde heeft wel dezelfde figuren, doch een afwijkend randschrift. Hier toch leest men op het nieuw gevonden muntje: REINOLD' DNS KOVORD'.

Zooals boven reeds met een enkel woord werd aangegeven, brengt VAN DER CHIJS de rijdergrooten tot REINOUW II en laat hij zich over de leeuwengrooten bij de beschrij-

ving 1) dier munten niet duidelijk uit. Evenwel moet men uit de geschiedenis der heeren van Koevorden, zooals die op blz. 587 wordt behandeld, opmaken, dat de leeuwengrooten door hem worden beschouwd als munten van REINOUD III.

De heer JOH. W. STEPHANIK, evenals VAN DER CHIJS in het vertrouwen, dat er vier Reinoud's zijn geweest, brengt in den nauwkeurigen geschiedkundigen catalogus zijner aan het Rijksmuseum in bruikleen afgestane verzameling (blz. 64) den hem onder n°. 2108 toebehorenden rijdergroot van Koevorden (*v. d. Chijs dl. V pl. XXI Nr. 9*) tot REINOUD III, wiens bestaan ongeveer tusschen 1344 en 1368 zou moeten vallen.

De kwestie is daarom zoo moeilijk op te lossen, omdat: 1°. de munten geen jaartallen vermelden, 2°. de type van munt moet beslissen, 3°. de regeeringsjaren der verschillende REINOUD's van Koevorden slechts met moeite van elders uit de geschiedenis met juistheid kunnen worden aangegeven.

Toch zijn wij in dit laatste opzicht in betere conditie dan VAN DER CHIJS, die steunende op MAGNIN, 1) eveneens spreekt van vier REINOUD's, die na elkaar tusschen \pm 1284—1402 heeren

1) *V. d. Chijs, V blz. 587 en 598.*

2) *Geschiedkundig Overzicht der Besturen in Drenthe, Gron. 1838.*

of burggraven van Koevorden zijn geweest. Door JHR. MR. R. O. VAN HOLTHE TOT ECHTEN is in 1888 1) op kritische wijze uit oorkonden enz. aangetoond, wat men van de regeeringsjaren der heeren van Koevorden kan vaststellen. REINOUD I wordt aldaar gesteld 1288 — tusschen 1315 en 1324. De heer VAN HOLTHE TOT ECHTEN heeft zijne belangwekkende studie niet voortgezet, althans niet verder het licht doen zien en blijft midden in de regeeringsjaren van REINOUD II, wiens vader in 1324 reeds ter ziele was, steken. Hij noemt hem echter nog in eene oorkonde van 1354. Ook in de volgende jaren treffen wij REINOUD heer van Koevorden nog meermalen 2) aan, het laatst in eene onuitgegeven oorkonde van 1370 (datum niet vermeld), berustende in het Rijksarchief in Overijssel te Zwolle. 3) Zijn sterfjaar schijnt 1370 te zijn, zooals te lezen is in het necrologium 4) van de St. Lebuinuskerk te Deventer,

1) *Bijdrage tot de opvolging der dienstmannen, burggraven en heeren van Coevorden tot 1395 en hunne betrekkingen tot den bisschop van Utrecht. I*, te vinden in *Drentsche Volksalm.* 1888, blz. 145 en vgl.

2) In 1363 en 1364 bij DRIESSEN, *Mon. Gron.* blz. 221, noot 1; in 1398 in twee oorkonden van 1 November, gedrukt bij NIJHOFF, *Gedenkwaardigheden*, enz. II, blz. 231—239.

3) Zie *Tijdrekenkundig Register op het Oud-Prov. Archief van Overijssel I*, blz. 84, No. 3.

4) DUMBAR, *Kerkelijk en Wereldlijk Deventer I*, blz. 362.

waar wij vinden: „Anno Domini MCCCLXX in die beati Lucae Evangelistae 1) obiit dominus Reynaldus de Covordia baro, in ecclesia nostra ante altare S. Laurentii sepultus.”

In de laatste jaren zijns levens verschijnt naast hem zijn broeder JOHAN, heer van Koevorden, dien wij het eerst als zoodanig in eene oorkonde van 13 September 1368 2) aantreffen. Weldra zien wij JOHAN na den dood zijns broeders meermalen optreden, zoo in eene oorkonde van 8 Juli 1371 3), waar hij zich noemt »Johan here van Covorden voer ons ende Reynold onsen soen”, en in eene onuitgegeven oorkonde van 11 Januari 1372 4) aldus aanvangende: »Wij Johan heer van Covorde bekennen dat wij bij rade ende consent Reynoldes onses soens ende unser rechten erffgenamen.” Het laatst treffen wij hem aan in eene ongedateerde oorkonde van 1375. 5) In het volgend jaar treedt de nieuwe REINOUD zelfstandig op, eene oorkonde van 21 Mei 1376 6) wordt door hem »junchere

1) = 18 October.

2) DRIESSEN, *Mon. Gron.* blz. 198. Dat Reinoud en Johan broeders waren, toont DRIESSEN aan in noot 1 blz. 231.

3) DRIESSEN t. a. p. blz. 298.

4) Archief v. Coevorden. Inv. No. 689.

5) JUNGIUS, *Codex dipl. et doc. pro historia Bentheimensi*, N°. 106, pag. 214.

6) Onuitgegeven oorkonde in Rijksarchief in Groningen (Register 1376 N°. 2.)

van Covorde" gezegeld, terwijl in twee latere oorkonden van 1 Mei 1382 en 6 Augustus 1386 1) de nieuwe heer zich betitelt als „Reynolt, here van Covorde, knape." Deze is dus REINOUD III. Wij kunnen derhalve vaststellen:

REINOUD I 1288—(tusschen 1315 en 1324).

REINOUD II (tusschen 1315 en 1324)—1370.

JOHAN 1368—1375.

REINOUD III 1376—1402.

Keeren wij nu tot de Reinoudsmunten terug en letten wij thans eens op de mededeelingen, welke VAN DER CHIJS 2) over de ruitermunten of rijdergrooten geeft bij de beschrijving der munten van Kuinre. Ziet men daar de lijst der vorsten en heeren, die ruitermunten van het bovenbeschreven type hebben doen slaan, dan kan men opmerken, dat een aantal dier heeren met het eene been in de 13^e en met het andere in de 14^e eeuw staan, dan reiken de regeeringsjaren dier heeren niet verder dan 1337. Als middencijfer zal men kunnen aannemen het jaar 1315. In dit jaar leefde nog REINOUD I, terwijl het vaststaat, dat in 1324 REINOUD II heer van Koevorden was. En nu moge men aanvoeren, dat Koevorden eene afgelegen plaats is geweest en dus veel later het type van munt uit de Vlaamsche streken waarschijnlijk heeft

1) DRIESSEN, *t. a. p.* blz. 356 en blz. 397.

2) v. D. CHIJS, *dl. IV*, blz. 172.

overgenomen, het is zeker voldoende op rekening dier afgelegenheid een tijd van 15 à 20 jaren te stellen, te meer waar ons beneden zal blijken, dat de leeuwengrooten ook ongeveer zulk een tijdsverloop noodig hebben gehad om in deze noordelijke streken navolging te vinden. Bovendien, indien het waar is, wat VAN DER CHIJS beweert, dat verschillende heeren deze ruitermunten lieten slaan in navolging van JAN VAN AVESNES, graaf van Henegouwen, omdat de Vlaamsche en Henegouwsche grooten gewild waren, (en het enkel in het randschrift afwijkend uiterlijk de juistheid dier bewering geloofwaardig maakt), dan is het niet aan te nemen, dat de heer van Koevorden de rijdergrootten naar Vlaamsch model zou laten slaan in een tijd, waarin de rijdergrootten in Vlaanderen reeds waren opgevolgd door leeuwengrooten. Eindelijk nu is aangetoond, dat de regeeringsjaren der vroeger veronderstelde REINOUD II en REINOUD III samensmelten tot eene omtrent 50-jarige regeering van één REINOUD II, kunnen de rijdergrootten wel niet anders als aan dien REINOUD II worden toegeschreven.

Eene noodzakelijke gevolgtrekking uit bovenstaande redeneering is, dat de leeuwengrooten van REINOUD van Koevorden ook moeten worden toegedacht aan REINOUD II. De leeuwengrooten toch werden het eerst geslagen door LODEWIJK VAN NEVERS, graaf van Vlaanderen,

die van 1322—1346 regeerde. Stellen wij weder een 15 à 20-tal jaren op rekening der afgelegenheid van Koevorden, dan vallen wij nog in de regeeringsjaren van REINOUD II van Koevorden.

Ook de heer VAN HOLTHE TOT ECHTEN bovengenoemd heeft, doch op eene andere plaats 1), als in het boven aangehaalde stuk, zijne aandacht aan de Koevorder munten gewijd. Langs een geheel anderen weg als schrijver dezès komt de heer VAN HOLTHE TOT ECHTEN tot eene ongeveer gelijksoortige slotsom, nl. »dat de munten, die wij van de heeren van Coevorden aantreffen, moeten worden teruggebracht tot de tijdruimte tusschen de jaren 1346 à 1347 en 1395.” De hoofdmotieven voor deze gevolgtrekking zijn gelegen, èn in de groote verandering in de positie en rechten van de Koeverden's, wier titel burggraaf, prefect, kastelein of regter omstreeks 1346 plaats maakt voor die van Heer van Koevorden, èn in eene zinsnede uit eene oorkonde van 8 Augustus 1350 2), waar Reinoud heer van Koevorden spreekt van »unse ghelt, dat we slaen laet.” Het zinverband toch wijst er aldaar op, dat die munt nog geen algemeen ingevoerde en

1) *Een paar opmerkingen omtrent de munt der heeren van Coevorden*, te vinden in *Drentsche Volksalmanak voor 1884*, blz. 202.

2) DRIESSEN, *t. a. p.* blz. 187.

erkende was, dat eerst onlangs die munt was verschenen.

Thans rest ons het bewijs, dat op rekening der afgelegenheid niet meer dan 15 à 20 jaren mag worden gesteld. Wij moeten daartoe overgaan tot de beschrijving van N°. 7, het muntje van Selwerd.

Zijn de Koevorder munten zeldzaam 1), zoodat VAN DER CHIJS 2) niet onaardig opmerkt, »dat hunne geldstukken in de 19e eeuw tegen goud opgewogen zouden worden, hadden de heeren van Koevorden voorzeker niet gedacht;” de Selwerder zijn uiterst zeldzaam. VAN DER CHIJS kende er slechts drie, nl. een rijdergroot en twee leeuwengrooten. De verzameling STEPHANIK heeft één exemplaar, vermoedelijk de N°. 2 bij *van der Chijs* en toenmaals in het bezit van MR. J. H. QUINTUS te Groningen, die het door eene opgraving 3) in den kloostergrond van Selwerd 4) was machtig geworden.

Het thans voor den dag gekomen muntje is

1) Het museum te Groningen bezit nog een prachtig, zeldzaam goed bewaard exemplaar, nl. de Koevorder groot, geslagen in navolging van den groot van Aalst (*v. d. Chijs V pl. XXI no. 8*) en volgens *v. d. Chijs blz. 594* slechts in één exemplaar bekend. Het Groningsche exemplaar werd in 1874 te Rottum (4 uur ten n. v. Groningen) gevonden.

2) *Dl. V. blz. 600.*

3) *Gron. Volksalmanak 1851, blz. 137 noot.*

4) Misschien is het niet overbodig even in herinnering

van zilver en goed geconserveerd. Het is een leeuwengroot en draagt, wat figuren betreft, hetzelfde type, als de beide bij *van der Chijs* (dl. V pl. XVIII Nrs. 2 en 3) afgebeelde leeuwengrooten van Selwerd en de leeuwengrooten van Koevorden. Het randschrift is echter belangrijk afwijkend. Staat aan de eene zijde ΜΟΝΕΤΑ ΖΕΛWORDENSIS, aan de keerzijde geven de letters van het omschrift duidelijk: ΑΔΥΛΦΟΥΣ ΖΕΛWORDENSIS.

Deze woorden »Adulphus Zelwordensis» ontsteken nieuw licht in duistere toestanden, doch zijn tevens een bron van nieuwe vragen en moeilijkheden.

Wie was deze Adulphus Zelwordensis?, ziedaar de vraag, die vóór alles moet worden gedaan.

Er zijn in het geslacht der heeren van Selwerd twee geweest, die den naam ADOLF hebben gedragen. Omtrent beiden is weinig bekend. ADOLF van Selwerd, die omstreeks 1300 leefde, althans in 1309 1) reeds was overleden, kan

te brengen, dat zoowel het klooster Selwerd als het kasteel Selwerd (waarnaar de heerlijkheid van dien naam is geheeten) waren gelegen op $\pm \frac{1}{2}$ uur afstands ten n. der stad Groningen.

1) Zie Mr. S. GRATAMA. *Het ontstaan en de ontwikkeling van het eigenlijke stadsbestuur te Groningen tot in het begin der 15e eeuw*, blz. 58 te vinden in *Bijdr. v. Gesch. en Oudheidk. Derde Reeks 6e deel.*

hier met het oog op het type der munt niet als de ADULPHUS ZELWORDENSIS van den leeuwen-groot worden aangewezen. Van den anderen ADOLF van Selwerd is zeer weinig bekend, hij komt voor in eene oorkonde van 1347 1), waar wordt gesproken van een huis te Groningen, waar het erf van ADOLF van Selwerd ten noorden ligt; in 1355 2) zegelt hij een stuk, in 1360 3) werkt hij mede tot de totstandkoming van het huwelijkscontract van de erfdochter uit het geslacht van Selwerd, IDA, met HERMAN van Koevorden; in 1365 4) vinden wij hem opnieuw een stuk zegelende. Dat hij een lid van het oude geslacht VAN GRONEBEKE, heeren van Selwerd, was, blijkt duidelijk uit de twee zegels van hem bewaard. In 1355 zegelt hij met het schild beladen met een dwarsbalk en drie rozen (2. 1.), in 1365 eveneens. Opmerkelijk is het, dat deze ADOLF, in de oorkonde van 1355 geheeten »ALF VAN ZELEWERTH", in het randschrift van het aan de oorkonde hangende zegel zich noemt »DE GRONEBEKE" en in het tweede zegel (1365) »DE GRONENBERCH"; daarmede wordt tevens verklaard de verwarring, welke er bij oude kroniekschrijvers en latere geschiedkundigen tusschen de namen GRONEBEKE en GROENENBERG bestaat.

1) Ongedrukt in Rijksarchief in Gron. (Reg. 1347 n°. 2.)

2) DRIESSEN *t. a. p. blz.* 204.

3) *ibidem blz.* 216.

4) Ongedrukt in gemeentearchief van Zwolle.

Doch keeren wij tot onzen ADOLF terug. Het is voorshands niet uit te maken, welke positie hij in het oude geslacht der burggraven van Groningen heeft ingenomen. Burggraaf of prefect is hij nooit geweest, evenmin hoofd van het geslacht, want de dochter van den vorigen heer HENDRIK van Selwerd, IDA, werd in 1360 ten huwelijk gegeven »mit den huse und mit den herschaft van Selwert und mit den gericht van Groningen.” En tot dit huwelijkscontract werkte hij mede als »knapen”, waaronder zal zijn te verstaan de nog niet tot ridder geslagen jonkman.

In 1371, toen IDA was overleden en de heerlijkheid van Selwerd c. a. opnieuw werd gedeeld en verpacht, vinden wij in het daartoe strekkende contract geene melding gemaakt van ADOLF van Selwerd, wellicht, zoo niet waarschijnlijk, was hij toen reeds gestorven.

Uit al het bovenstaande mogen wij dus deze gevolgtrekkingen maken:

1° dat ADOLF VAN GRONEBEKE, ADOLF VAN GRONENBERCH en ADOLF VAN SELWERD één en dezelfde persoon is en behoorde tot het geslacht der burggraven van Groningen;

2° dat hij heeft geleefd als volwassen persoon tusschen de jaren 1355 en 1365 en in 1371 vermoedelijk was overleden;

3° dat hij waarschijnlijk nooit bezitter van de heerlijkheid Selwerd is geweest.

Indien bovenstaande drie punten vaststaan, dan rijst eene nieuwe vraag, hoe kon deze ADOLF van Selwerd munten slaan, waaraan ontleende hij het recht daartoe?

Men weet, dat het muntrecht oorspronkelijk was een regale, den vorsten toekomend. Langzamerhand is dit recht op de vertegenwoordigers der vorsten in de gouwen, op de graven overgegaan. Eerst sloegen deze de munten namens den vorst, later geheel op zich zelf. En van de graven is het recht van muntslag op dezelfde wijze overgegaan op hunne dienaren, de prefecten in de onderdeelen van het gebied.

Zoo heeft de bisschop van Utrecht, die als het ware de grafelijke waardigheid over Drenthe en Groningen bezat, zijn recht van muntslag ontleend aan den keizer. Immers in den bekenden giftbrief van 1040 wordt het praedium »in villa Gruoninga» geschonken met een aantal rechten, waaronder wij aantreffen »cum monetis”. Er is door VAN IDSINGA, WICHERS, DRIESSEN en YPEY en FEITH veel getwist over de beteekenis van dit »cum monetis.” Zagen WICHERS 1) en DRIESSEN 2) in deze uitdrukking »het recht van wisseltafels te houden”; VAN IDSINGA 3) beschouwde haar als

1) MR. H. L. WICHERS, *Verklaring van het Tractaat van Reductie*, I blz. 44. Gron. 1794.

2) DRIESSEN *t. a. p.* blz. 870.

3) V. IDSINGA, *Staatsrecht der Vereenigde Nederlanden*, I. blz. 48, *Leeuw.* 1758.

het recht van muntslag en op uitvoerige wijze werd deze opvatting gestaafd door de bewijzen aangebracht door YPEY en FEITH 1). Sedert heeft de ontwikkeling der numismatiek het hare gedaan. Muntjes der bisschoppen van Utrecht te Groningen geslagen, aan de bovenaangehaalde schrijvers onbekend, zijn aan den dag getreden. VAN DER CHIJS 2) geeft de afbeeldingen van een aantal verschillende denarieën door bisschop BERNULF of BERNOLD tusschen 1040 en 1054 te Groningen geslagen, de opschriften »Bernoldus eps"aan de eene zijde en »Cruoninge" aan de keerzijde sluiten allen verderen twijfel omtrent het muntrecht der Utrechtsche bisschoppen ten opzichte van Groningen uit.

Aan den bisschop ontleenden de prefecten of burggraven hun muntrecht, zoowel in Drenthe de burggraven van Koevorden als in Groningen de prefecten van Groningen uit het geslacht der VAN GRONEBEKE'S, heeren van Selwerd. Dit blijkt ten overvloede uit de oorkonde van 18 en 19 December 1392 3), waarbij de stad Groningen alle rechten en heerlijkheden »bynnen ende buten Gronynghen" enz. van den deken en het domkapittel te Utrecht pachtte. Onder

1) A. YPEY en H. O. FEITH, *Oudheden van het Gooregt en Groningen*, blz. 269 en vlg. Gron. 1836.

2) *De Munten der bisschoppen van Utrecht*, dl. VII pl. I en II en blz. 23 en vlg.

3) DRIESSEN *t. a. p.* blz. 457.

die rechten staat met name de »munte« vermeld.

Uit den muntslag van ADOLF van Selwerd moeten wij verder concludeeren, dat de geheele oorsprong van het muntrecht allengs in het vergetelboek was geraakt en dat ook die heeren, die niet in verwijderd verband vertegenwoordigers van den keizer waren (wij zagen immers dat ADOLF nooit prefect is geweest), het recht van muntslag begonnen te beschouwen als verbonden aan hun adellijken titel, als een erfelijk recht aan hun geslacht verbonden. In dat opzicht is dus het muntje met het handschrift *Adulphus Zelwordensis* zeer merkwaardig.

Doch nog in meer opzichten geeft dit Selwerder muntje aanleiding tot opmerkingen. Uit het voorkomen van een leeuwengroot van ADOLF van Selwerd in verband met de jaren van zijn leeftijd blijkt, dat werkelijk niet meer dan 15 à 20 jaren noodig zijn geweest om den leeuwengroot van Vlaanderen naar de noordelijke gewesten over te brengen. De rijdergrooten en leeuwengrooten van REINOUD II van Koevorden vinden daarin, gelijk boven is aangetoond, mede eene opheldering ter tijdsbepaling.

De zekerheid, waarmede DR. G. ACKER STRATINGH 1) de leeuwengrooten met het opschrift »Moneta Zelwordensis» toeschrijft aan

1) In artikel »Selwerder munt» *Gron. Volksalm.* 1851 blz 130, 131 en 135.

HERMAN van Koevorden, door zijn huwelijk met bovengenoemde IDA heer van Selwerd, zal na het bekend worden van het muntje van heer ADOLF wel in een gerechtvaardigden twijfel moeten worden omgezet. Mogen de Koevorder heeren en de heeren van Selwerd ook reeds voor het huwelijk van HERMAN en IDA in nauwe familiebetrekking hebben gestaan (bruidegom en bruid waren neef en nicht), naar mijne bescheiden meening is zulks niet uit de twee arenden op den leeuwengroot op te maken, zooals ACKER STRATINGH meent te mogen doen. De arenden op de Koevorder leeuwengrooten, door VAN DER CHIJS 1) als de adelaars uit het wapen der heeren van Koevorden beschouwd, zoowel als die op de Selwerder leeuwengrooten, komen eveneens voor op de Vlaamsche leeuwengrooten en op al de navolgingen daarvan door andere heeren.

Ten slotte rijst het vermoeden, dat zoowel de vroegere rijdergrooten, als de grooten van Koevorden en Kuinre met de vermelding van de Vlaamsche stad Aalst, als de leeuwengrooten der heeren van Kuinre, Koevorden, Selwerd enz., welke allen in zwaarte, teekening der figuren enz. volkomen identiek zijn, doch alleen in randschrift verschillen, dat al deze grooten niet enkel navolgingen der Vlaam-

1) v. D. CHIJS *dl. V. blz. 597.*

sche grooten zijn, doch tevens in Vlaanderen zijn geslagen. Zelden toch ziet men munten van verschillende heeren of steden, welke bij het dragen derzelfde figuren zoo minutieus gelijk zijn. Daardoor dringt zich de gedachte aan het gebruiken van één zelfden stempel op den voorgrond. Onwaarschijnlijk is het met het oog op de minder sierlijk bewerkte munten dezer noordelijke streken uit die dagen bovendien niet, dat deze grooten, zuiver van teekening en vorm, zijn geslagen in Vlaanderen, met welk land speciaal de Hanzestad Groningen nauwe handelsbetrekkingen onderhield.

Groningen,
Maart 1893.

MR. J. A. FEITH.
